

Dedičské právo

Základné pojmy a charakteristika dedičského práva

Dedičské právo v SR je súčasťou a najdôležitejšou podskupinou všeobecného súkromného práva. Je to tá časť súkromného práva, ktorá sa zaoberá otázkami dedenia, najmä tým, aké sú predpoklady dedenia, kto je povolávaný dedič, v akej miere môže poručiť ovplyvniť výber dediča (testovacia sloboda), resp. v akej miere ustanovuje zákon kto je dedičom, aká je spoločenská ingerencia do testovacej slobody poručiť a aké právne dôsledky odmietnutie dedičstva a nadobudnutie dedičstva.

Dedičské právo je majetkovým právom, nakoľko majetkový obsah dedenia vyjadruje základnú spoločenskú funkciu a význam dedičského práva, tak v objektívnom, ako aj subjektívnom zmysle slova.

- v objektívnom zmysle je dedičské právo súhrn právnych noriem, ktoré upravujú prechod práv a povinností po smrti fyzickej osoby na iné osoby podľa dedičskej postupnosti (dedičskej sukcesie)

- v subjektívnom zmysle je to oprávnenie určitého subjektu stať sa vo svojom osobnom a majetkovom záujme dedičom po zomretej fyzickej osobe.

Subjektívne dedičské právo je majetkové právo absolútnej povahy, ktoré pôsobí erga omnes. Subjektom dedičského práva je dedič.

Základné pojmy dedičského práva:

- dedenie je prechod práv a povinností fyzickej osoby z dôvodu jej smrti (mortis causa) na iné subjekty a označuje sa ako „dedičská postupnosť“ (dedičská sukcesia). Ak osoba dedičstvo neodmietne a v rámci vypořádania dedičstva skutočne niečo nadobudne, prestáva byť potenciálnym dedičom a stane sa dedičom v pravom zmysle slova, teda skutočným právnym nástupcom zomretej osoby so všetkými z toho vyplývajúcimi dôsledkami vrátane zodpovednosti za dlhy poručiť. Dedičom v pravom zmysle slova je ten, kto prijme dedičstvo a na koho prejde dedičstvo alebo jeho časť po zomretej osobe podľa ustanovení Občianskeho zákonníka (ďalej „OZ“) a dedičskom nástupníctve.

Dedič:

a) osoba, ktorej v dôsledku smrti (objektívnej právnej skutočnosti) patrí

právny dôvod, t.j. dedičský titul (zákon alebo závet) - potenciálny dedič

b) osoba, ktorá využije alebo nevyužije svoje právo odmietnuť dedičstvo - putatívny či domnelý dedič

c) osoba, ktorá neodmietla dedičstvo a v rámci vypořádania dedičstva aj zdedí majetok - stane sa skutočným dedičom

Dedičia, ktorí dedia na základe závetu sú označovaní ako závetní (testamentárni) dedičia, pričom ním môže byť fyzická osoba, ale aj právnická osoba alebo štát.

Dedičia, ktorí dedia na základe zákona, sú označovaní ako zákonní dedičia. Dedičmi zo zákona sú fyzické osoby, ktoré sú v určitom blízkom osobnom vzťahu

k poručiteľovi a ktoré výslovne OZ označuje za dedičov v jednotlivých skupinách. Neopomenuteľní dedičia sú potomkovia dediča.

Objektívne právo priznáva každému právnenému subjektu právo dediť. Z tohto hľadiska môže dediť fyzická osoba, ako aj právnická osoba (vrátane štátu). Výnimočne môže byť dedičom aj počaté dieťa (nasciturus), ak sa narodí živé (§ 7 ods. 1 OZ).

Poručiteľ je osoba, po ktorej smrti sa dedí, teda osoba, do ktorej právnych vzťahov majú vstúpiť alebo v prípade jej smrti vstupujú dedičia. Niekedy sa táto osoba označuje ako závetca, teda osoba, ktorá ustanovuje v závete svojich právnych nástupcov, čiže zriaďuje závet.

Majetok po poručiteľovi môže prejsť na dedičov len ako celok. Okamihom smrti poručiteľa sa dedičia (ak ich je viac) stávajú spoludedičmi celého majetku poručiteľa podľa výšky svojich dedičských podielov. Vzájomné vyporiadanie jednotlivých častí majetku, resp. nárokov a povinností, čo ktorému dedičovi z dedičstva pripadne, je ďalšou fázou konkrétneho rozdelenia dedičstva. Dedenie majetku ako celku, sa označuje pojmom generálna sukcesia.

Predmetom dedenia je majetok poručiteľa, ktorý sa označuje ako dedičstvo - pozostalosť. Majetok je súbor majetkových práv a povinností absolútnej i relatívnej povahy, čo znamená, že predmetom dedenia budú najmä vlastnícke práva, ostatné vecné práva (teda práva k cudzím veciam), dediteľné práva na duševné vlastníctvo a záväzkové práva (najmä pohľadávky a dlhy poručiteľa).

Z hodnotového hľadiska predstavuje dedičstvo aktívne hodnoty (práva a pohľadávky) - aktíva pozostalosti a pasívne hodnoty (povinnosti a dlhy) - pasíva pozostalosti. Dedičstvo, pri ktorom pasíva prevyšujú aktíva, je predĺženým dedičstvom.

V mene štátu vystupujú v dedičských veciach príslušné štátne orgány. Odúmrť je vtedy, ak dedičstvo nenadobudne žiadny dedič. Pri odúmrti nemá štát možnosť odmietnuť dedičstvo podľa § 463 a nasl. OZ, pretože túto možnosť (odmietnutie dedičstva) právna úprava obmedzuje iba na dediča. Ak je štát určený v závete ako dedič, má také isté právne postavenie ako ktorýkoľvek iný dedič.

Funkcie dedičského práva:

- spoločenská funkcia: dedičské právo napomáha zachovaniu majetkových hodnôt v rodine a umožňuje majetkovo zabezpečiť predovšetkým osoby, ktoré sú s ním v úzkom rodinnom alebo obdobnom vzťahu

- základná funkcia: starostlivosť o hmotné zabezpečenie života pozostalého manžela a potomkov, pričom ani veritelia nesmú byť ohrození vo svojich právach tým, že povinný subjekt zomrel. Dedičské právo prispieva k upevňovaniu právnej istoty a bezpečnosti osôb, ktoré boli v právnych vzťahoch s poručiteľom. Zabezpečuje upevnenie vzájomných vzťahov vo vnútri rodiny, účelné využitie zanechaných majetkových hodnôt.

- preventívna funkcia: predchádza sporom a zabezpečuje ochranu tretích osôb, voči ktorým mal poručiteľ postavenie dlžníka.

Charakteristické črty platnej právne úpravy dedičského práva:

System dedičskej postupnosti, pri ktorom dedič nadobúda dedičstvo okamihom poručiteľovej smrti, sa označuje ako delacný systém (dedičstvo nadobúdajú dedičia priamo faktom smrti poručiteľa - ipso iure).

Pramene dedičského práva

1. Prameňom dedičského práva sú právne normy upravujúce prechod majetku po poručiteľovi na jeho dedičov.
 2. Právny rámec ústavnej ochrany dedičského práva vytvára Ústava SR. Podľa čl. 20 Ústavy SR každý má právo vlastniť majetok a dedenie sa zaručuje.
 3. Základným prameňom dedičského práva hmotného v Slovenskej republike je Občiansky zákonník. Hmotnoprávna úprava dedenia je zaradená do siedmej časti Občianskeho zákonníka (§ 460 až 487) pod názvom „Dedenie“.
- Úpravy procesného dedičského práva obsahuje zákon č. 99/1963 Zb. OSP v znení neskorších predpisov, a to predovšetkým v ustanoveniach § 175a až 175 zd. Podrobnejšiu úpravu obsahuje vyhláška MS SR č. 543/2005 Z.z. o spravovacom poriadku pre okresné súdy, krajské súdy. Špeciálny súd a vojenské súdy.
- Dôležitým právnym predpisom dedičského práva je zákon č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov.

Základné zásady dedičského práva

1. Zásada univerzálnej sukcesie - zánik spôsobilosti fyzickej osoby mať práva a povinnosti a vznik subjektívneho dedičského práva dediča má za následok, že dedič vstupuje do majetkovoprávnnych pomerov svojho predchodcu v celej šírke a vo všetkých zložkách práv aj povinností. Poručiteľom zanechaný majetok, t.j. aktíva i pasíva, tvorí nerozlučný celok, ktorý prechádza na dediča. Ide o tzv. univerzálnu sukcesiu. Určité špecifikum nášho dedičského práva predstavuje oprávnenie poručiteľa, aby v závete povolal za dediča aj osobu, ktorej odkazuje len určitú vec či právo z majetku, ktorý je predmetom dedičstva, pričom sa nevyžaduje, aby vyjadril pomer odkazovanej hodnoty veci či práva v zlomkoch voči celému majetku. Rovnako v postavení tzv. neopomenuteľných dedičov platí pravidlo, že sa svojimi povinným podielmi podieľajú na všetkých položkách zanechaného majetku, t.j. vstupujú v rozsahu svojich povinných podielov do spoluvlastníckych podielov s testamentárnymi dedičmi alebo sa spolu s nimi stávajú spoluoprávnenými osobami poručiteľom zanechaných iných majetkových práv. Neopomenuteľní dedičia v našom dedičskom práve nemajú nárok na výplatu zákonného povinného podielu v peniazoch od testamentárných dedičov.

2. Zásada nadobúdania dedičstva okamihom smrti poručiťa - je zakotvená v prvom ustanovení siedmej časti OZ v § 460. Okamihom, keď prechádza majetok poručiťa na dedičov, je moment smrti poručiťa. Tento prechod, ktorý si nevyžaduje žiadny právny akt zo strany dediča, sa nazýva delačný systém. Princíp nadobúdania dedičstva okamihom smrti poručiťa má za následok, že úkony, ku ktorým dochádza neskôr, napríklad dedičská dohoda alebo odmietnutie dedičstva, majú vždy spätné účinky (pôsobia ex tunc), t.j. pôsobia spätne ku dňu smrti poručiťa. Práva dedičov, ktoré je potrebné obligatórne potvrdiť rozhodnutím súdu, sa posudzujú podľa práva platného v čase poručiťov smrti. Zanechaný majetok v čase od poručiťovej smrti až do odovzdania dedičstva právoplatným rozhodnutím súdu sa v dôsledku uplatnenia adičného systému považoval za samostatnú právnickú osoby - tzv. ležiacu pozostalosť (hereditas iacens). Z právnych úkonov týkajúcich sa dedičstva až do právoplatného skončenia dedičského konania sú oprávnení i povinní voči tretím osobám všetci dedičia poručiťa, a to spoločne a nerozdielne (solidárne).
3. Zásada akrescencie - znamená prirastanie uvoľnených dedičských podielov k podielom ďalších dedičov. Prichádza do úvahy iba pri dedení zo zákona, konkrétne v druhej dedičskej skupine. Ak dedičstvo nenadobudne manžel poručiťa, časť pripadajúca na neho sa rozdelí medzi dedičov tejto skupiny. OZ vylučuje prirastanie dedičských podielov medzi dedičmi zo závetu (§ 462 ods. 2). Uvoľnený podiel sa stáva predmetom dedičskej postupnosti zo zákona, preto ak niektorý dedič zo závetu nenadobudne dedičstvo, nastupujú namiesto neho dedičia zo zákona.
- Dedič zo závetu nenadobudne dedičstvo:
- ak zomrie skôr ako poručiť
 - ak sa stane nespôsobilým dedič
 - ak odmietne dedičstvo
 - ak je následným prejavom poslednej vôle poručiťa vydedený
 - ak sa závetom nedokázal celý majetok.
- Podľa § 461 od. 2 druhej vety OZ, ak sa nadobudne zo závetu len časť dedičstva, nadobúdajú zvyšnú časť dedičia zo zákona. Poručiť môže týmto situáciám zabrániť takým spôsobom, že v závete ustanoví náhradného dediča (subsidiárny dedič)
4. Zásada dedičskej reprezentácie - sa uplatňuje iba pri dedení zo zákona. Ak dedičstvo nenadobudne dedič zo zákona, tak zákon na jeho miesto povoláva v ďalšom rade jeho potomkov. Napr. ak poručiťovo dieťa nededí, prípadne ním uvoľnený dedičský podiel v prvom rade rovnakým dielom každému z jeho žijúcich detí. Ak nededí ani dieťa poručiťovho dieťaťa (teda vnuk), prichádzajú do úvahy v druhom rade ďalší potomkovia (pravnucci). Táto zásada sa uplatňuje v prvej, tretej i štvrtej

skupine zákonných dedičov. Dedičia v prvom, druhom, resp. treťom rade dedia vždy ten podiel, ktorý by zdedil ich bezprostredný predok. Až vtedy, ak by nededili ani takto povolani descendenti, mohlo by dôjsť ku akrescencii.

Existencia dedičstva

Podmienkou a podstatou dedenia je vstup dediča do právneho postavenia svojho predchodcu. K dedeniu nedochádza po smrti každej fyzickej osoby, aj keď smrťou vždy zaniká jej právna subjektivita. K dedeniu dochádza len vtedy, ak bola osoba v čase svojej smrti subjektom majetkových práv a povinností, ktoré smrťou nezanikli a sú spôsobilé byť predmetom dedičstva.

Pod m a j e t k o m (aktíva) fyzickej osoby sú veci hmotné, nehmotné statky (najmä predmety duševného vlastníctva), záväzky a pohľadávky majetkovej povahy a iné peniazmi ocenené hodnoty (najmä obchodné podiely, dematerializované cenné papiere, prírodné sily, ovládateľné a slúžiace ľudským potrebám), ktoré majú majetkovú hodnotu a ktorým je možné na základe právnych skutočností disponovať. Ide o veľmi široko koncipované (otvorené) vymedzenie pojmu majetok, podľa ktorého tam patrí všetko, čo má majetkovú hodnotu a možno ju vyjadriť v peniazoch. Do majetku nepatrí to, čo má napríklad iba morálnu hodnotu.

Subjektívne práva, ktoré sa nededia

Na dedičov spravidla prechádzajú všetky majetkové práva, ale i povinnosti. Majetkové práva sú zasadne dediteľné, ich nedediteľnosť je skôr výnimkou. Nediteľnými majetkovými právami sú práva, ktoré sa viažu na osobu poručiteľa (práva, ktorých plnenie bolo viazané len na jeho osobu; predovšetkým právo na bolestné a na náhradu za sťaženie spoločenského uplatnenia), z vecných práv zaniká bezpodielové spoluvlastníctvo manželov (ďalej „BSM“), právo zodpovedajúce vecnému bremenu, ak patrilo poručiteľovi. Smrťou zanikajú aj záväzky z pracovnej zmluvy.

Osobitnú skupinu predstavujú majetkové práva, ktoré smrťou oprávneného nezanikajú, ale prechádzajú na iné osoby na základe právnej úpravy v jednotlivých zákonoch inak než podľa predpisov dedičského práva. Ide najmä o tieto majetkové práva:

- práva z nájmu bytu podľa § 706 a 707 OZ
- mzdové nároky zamestnanca z pracovného pomeru do výšky zodpovedajúcej štvornásobku jeho priemerného mesačného zárobku, ktoré prechádzajú priamo na jeho manžela, deti a rodičov, ak s ním žili v čase smrti v domácnosti
- peňažné nároky z nemocenského poistenia a poistenia v nezamestnanosti podľa ustanovenia § 118 zákona č. 461/2003 Z.z.
- právo na plnenia z poistenia, keď poistnou udalosťou je smrť poisteného (§ 817 OZ).

Dedičské aktíva

Dedičské aktíva tvoria veci práva a iné majetkové hodnoty, ktoré patrili v okamihu smrti poručiťovi, jeho smrťou nezanikli a prechádzajú na dedičov.

Patria sem predovšetkým:

- a) *hnutelné i nehnuteľné veci vo vlastníctve poručiťa (napr. všetky druhy stavieb, pozemky, predmety tvoriace súčasť alebo príslušenstvo stavieb alebo pozemkov, peniaze v hotovosti, veci osobnej potreby, dopravné prostriedky, bytové zariadenia, umelecké predmety, knižnica, šperky a pod.), ostatné vecné práva (napr. práva a povinnosti z vecných bremien), práva a iné majetkové hodnoty a pohľadávky a dlhy poručiťa. Dedenie vlastníckeho práva zakotvuje Ústava SR v čl. 20. Nadobudnutie vlastníckeho práva dedením je upravené aj v Občianskom zákonníku v § 132 ods. 1*
- b) *spoluvlastnícky podiel. K prechodu vlastníckeho práva dochádza nielen vtedy, keď bol poručiť výlučným vlastníkom veci, ale aj vtedy, keď bol podielovým, resp. bezpodielovým spoluvlastníkom. Ak bol poručiť podielovým spoluvlastníkom, predmetom dedenia je spoluvlastnícky podiel.*
- c) *veci patriace do BSM. Ak bol poručiť subjektom bezpodielového spoluvlastníctva manželov, zaniká toto spoluvlastníctvo jeho smrťou, ak nedošlo k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov už za trvania manželstva. K vyporiadaniu môže dojsť aj písomnou dohodou medzi pozostalým manželom a dedičmi.*
- d) *pohľadávky poručiťa. Dedičstvo tvoria aj poručiťove pohľadávky. Na rozdiel od vlastníctva k veciam sa vylúčia z dedičstva tie pohľadávky, ktoré smrťou veriteľ'a zanikajú, napr. ich plnenie bolo podľa ustanovenia § 579 ods. 2 OZ obmedzené len na jeho osobu, prípadne prechádzajú na ďalšie subjekty inak než dedením.*
- e) *predmety duševného vlastníctva. Pri dedení predmetov duševného vlastníctva musíme rozlišovať dedenie nehmotného statku, resp. dedenie majetkových práv a dedenie majetkových nárokov, ktoré z duševného vlastníctva už vznikli, a dedenie hmotného substrátu, na ktorom je nehmotný statok zachytený (zhmotnený). Predmetom dedenia sú najmä všetky majetkové nároky poručiťa relatívnej povahy, vzniknuté z poskytnutia práva na používanie autorských diel, výkonov výkonných umelcov alebo za využívanie predmetov priemyselného vlastníctva, ako aj majetkové práva na odmenu za prevod predmetov priemyselných práv, ktoré existujú ku dňu jeho smrti. Sem patria aj prípadné nároky na odmenu vzniknuté voči zamestnávateľovi pri uplatnení práv z tzv. podnikového vynálezu. Práva osobnostné a osobnej povahy nie sú predmetom dedenia.*

Zo zásady nášho dedičského práva vyplýva, že k dedeniu predmetov duševného vlastníctva môže dôjsť iba za predpokladu, že patrili fyzickej osobe. Ak bola majiteľom predmetu duševného vlastníctva právnická osoba, k dedeniu nemôže dôjsť.

- f) peňažné nároky zamestnanca. Splnením určitých podmienok sa dedičským aktívom stávajú aj peňažné nároky zomretého zamestnanca (okrem práva na bolestné a za sťažené spoločenské uplatnenie, ktoré sú viazané na osobu a smrťou zanikajú) z pracovného pomeru, ak nie osôb, ktoré dedičov zo zákona prechádzajú, t.j. ak niet manžela, detí alebo rodičov poručiteľa, ktorí s ním v čase jeho smrti žili v spoločnej domácnosti.
- g) podnik, obchodný podiel, akcie. Predmetom dedičstva môže byť aj podnik (§ 5 ods. 2 OBZ), alebo jeho časť, obchodný podiel v obchodnej spoločnosti s výnimkou akciovej spoločnosti, prípadne vyrovnací podiel podľa § 61 ods. 2 OBZ, podiel na verejnej obchodnej spoločnosti podľa § 88 ods. 1 písm. c), § 91 OBZ, podiel komanditistu na komanditnej spoločnosti, prípadne vyrovnací podiel podľa § 102 ods. 4, § 88 ods. 1 písm. c) a § 91 OBZ, podiel na spoločnosti s ručením obmedzeným podľa § 116 ods. 2 OBZ, prípadne vyrovnací podiel podľa § 150 ods. 1 a § 61 ods. 2 OBZ. Pokiaľ nevyplýva z OBZ niečo iné, vykonáva práva zomretého akcionára spojené s akciami v akciovej spoločnosti dedič.

Dedičské pasíva

Medzi dedičské pasíva zaraďujeme primerané náklady spojené s pohrebom poručiteľa, a to napriek tomu, že vznikli až po smrti poručiteľa. **Dedič zodpovedá za poručiťove dlhy len do výšky ceny nadobudnutého dedičstva (§ 470 ods. 1 OZ)**. Pre zaradenie dlhov do pasív dedičstva je rozhodujúce, že dlh existoval v čase smrti poručiteľa a preto je nepodstatné, či sa stal splatným až po smrti poručiteľa. Do pasív dedičstva sa zaraďujú aj tzv. budúce dlhy, pri ktorých ešte nie je jasné, či skutočne vzniknú.

K dedičským pasívam zaraďujeme aj zodpovednostné záväzky, ktoré vyplývajú z náhrady škody a bezdôvodného obohatenia. Predmet prevodu (vec) by síce bol predmetom dedenia, ale súčasťou dedičstva by bol aj zmluvný záväzok prechádzajúci na dediča, aby si splnil zmluvné povinnosti svojho právneho predchodcu.

Spôsobilý dedič

Dedičská spôsobilosť

Nevyhnutným predpokladom dedičského nástupníctva je spôsobilý dedič. Nie je potrebné, aby mal dedič i spôsobilosť na právne úkony, postačuje, ak má spôsobilosť na práva a povinnosti.

Osoby, ktoré nemajú spôsobilosť na právne úkony, musia byť pri právnych úkonoch, ktoré treba urobiť v súvislosti s nadobudnutím dedičstva, zastúpené zákonným zástupcom.

Právnu subjektivitu a tým aj dedičskú spôsobilosť má každá fyzická a právnická osoba. Má ju aj nasciturus, ktorého právna subjektivita a tým aj spôsobilosť byť dedičom je podmienená tým, že sa dieťa narodí živé (§ 7 ods. 1 druhá veta OZ). Predpokladom dedenia nascitura je, že k počatiu došlo ešte pred poručiteľovou smrťou, že sa počaté dieťa aj skutočne narodí živé a že pochádza od zomretého poručiteľa, resp. od jeho potomka - ak ide o prípad dedenia vnuka, resp. pravnuka. V dedičskom konaní nie je možné pokračovať, kým sa dieťa, t.j. predpokladaný dedič, nenarodí. Dedičstvo sa nadobúda momentom smrti poručiteľa. Pri fyzickej osobe preto postačuje, aby aspoň na krátky čas prežila poručiteľa. Pri počatí dieťaťa ide o to, aby sa narodilo živé, a to aj po smrti poručiteľa. Ak nemožno spoľahlivo zistiť, ktorá z viacerých osôb povolaných dediť zomrela skôr, resp. neskôr, má sa za to, že zomreli súčasne, a preto nemôžu navzájom po sebe dediť.

Osoby, ktoré dedia zo zákona na základe príbuzenského pomeru, musia preukázať, že v čase poručiteľovej smrti príbuzenský pomer trval. U manželov sa vyžaduje, aby manželstvo v čase poručiteľovej smrti právne existovalo. Manželia dedia navzájom po sebe, aj keď fakticky spolu nežijú v spoločnej domácnosti. U iných zákonných dedičov vyžaduje zákon, aby v čase poručiteľovej smrti spĺňali niektoré predpoklady, napr. členstvo v rodine, starostlivosť o spoločnú domácnosť, odkázanosť na výživu a pod.

Ak má dedičstvo nadobudnúť právnická osoba, je nevyhnuté, aby v okamihu smrti poručiteľa právne existovala. Po poručiteľovi nemôže dediť právnická osoba, ktorá v čase smrti poručiteľa už zanikla alebo ešte nevznikla. Právna úprava zriadenia nadácie závetom sa v praxi neujala a preto bola táto možnosť z právneho poriadku vypustená. Právnická osoba môže byť dedičom len na základe závetu, nikdy nie na základe zákona. Štát má vždy právnu subjektivitu (§ 21 OZ), môže teda dediť, ale tiež len na základe závetu.

Dedičská nespôsobilosť

Fyzická osoba, ktorá má dedičskú spôsobilosť (tzv. dedičská spôsobilosť v objektívnom zmysle slova), však nie je spôsobilým dedičom, pokiaľ sa pre ňu stane neprekonateľnou prekážkou dediť jej vlastné konanie, ktorého sa dopustila voči poručiteľovi alebo voči jeho blízkym osobám. V takýchto prípadoch vystupuje do popredia subjektívna stránka dedičskej spôsobilosti (tzv. dedičská spôsobilosť v subjektívnom zmysle slova), ktorá môže mať v určitých prípadoch za následok dedičskú nespôsobilosť. Takáto osoba povolená k dedičskej postupnosti sa dopustila ťažkých pokleskov voči poručiteľovi a jeho rodine, a preto by bolo v rozpore so spoločenskou morálkou, aby profitovala z výhod, ktoré plynú z dedičského nástupníctva. Nespôsobilým dedičom v zmysle § 469

OZ môže byť výlučne fyzická osoba. Pre dedičskú nespôsobilosť môže byť z dedičstva vylúčený tak dedič zo zákona, ako aj dedič zo závetu.

Sú nasledovné skutkové podstaty dedičskej nespôsobilosti:

- a) spáchanie úmyselného trestného činu dediča voči poručiteľovi, jeho manželovi, deťom alebo rodičom*
- b) zavrhnutiehodné konanie dediča proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle*

Ad a): pre dedičskú nespôsobilosť je bezvýznamný čas vydania alebo deň nadobudnutia právoplatnosti rozsudku trestného súdu, nakoľko zákon kladie dôraz na úmysel pri spáchaní trestného činu (nedbanlivostné delikty nemajú vplyv na dedičskú spôsobilosť). Spáchaný úmyselný trestný čin musí smerovať proti osobám uvedeným v zákone. Do úvahy možno brať aj trestné činy, ktoré boli spáchané proti uvedeným osobám aj po smrti poručiteľa. Ak by obžalovaný bol oslobodený trestným súdom napríklad preto, lebo zanikla trestnosť činu, alebo preto, lebo trestné konanie bolo zastavané (napr. v dôsledku amnestie, udelenia milosti, premlčania), súd sám ako predbežnú otázku posúdi, či konanie dediča naplnilo objektívne a subjektívne znaky trestného činu. Takto môže postupovať aj vtedy, keď sa trestné stíhanie ešte vôbec nezačalo, prípadne keď sa trestné konanie ešte neskončilo. V prípade vhodnosti sa dedičské konanie môže prerušiť v zmysle § 109 ods. 2 písm. c) OSP. Výpočet osôb, proti ktorým musí smerovať protiprávne konanie dediča, aby malo následky dedičskej nespôsobilosti, je taxatívny, takže spáchanie úmyselného trestného činu proti inému, než kto je uvedený v § 469 OZ, nemá vplyv na dedičskú spôsobilosť dediča.

AD b): Bolo by nezlučiteľné so zásadami dedičského práva, aby dedičstvo nadobudol ten, kto sa snaží navodiť stav, ktorý nezodpovedá vôli poručiteľa. Tohto konania sa možno dopustiť tak za života poručiteľa, tento dôvod dedičskej nespôsobilosti môže byť konvalidovaný, a to tak, že poručiteľ dedičovi takýto čin odpustil. Zákon bližšie nevymedzuje pojem „zavrhnutiehodné“ konanie proti prejavu poručiteľovej vôle. Zavrhnutiehodné konanie proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle nespočíva len v tom, že potenciálny dedič poručiteľovi zabránil prejavíť svoju skutočnú vôľu v závete, ale rovnaké následky má také konanie proti poručiteľovej vôli, ktorým by potenciálny dedič poručiteľovi bránil odvolať, zmeniť alebo zrušiť závet.

Pri naplnení uvedených skutkových podstat dedičská nespôsobilosť nastáva priamo zo zákona (ex lege) bez ďalšej právnej skutočnosti a trvá dovtedy, kým poručiteľ dedičovi neodpustí. Súd na dedičskú nespôsobilosť prihliada z úradnej povinnosti (ex off). Dedičská nespôsobilosť sa môže týkať tak dediča zo zákona, ako aj dediča zo závetu. Ten, kto sa dopustil konania kvalifikovaného ako konanie zakladajúce dôvod dedičskej nespôsobilosti, nemôže dediť zo žiadneho titulu a na dediča, na ktorého sa vzťahuje niektorý

z dôvodov dedičskej nespôsobilosti, sa hľadá, akoby ani neexistoval. Ak ide o dediča zo závetu, jeho dedičský podiel môže pripadnúť náhradnému dedičovi, ak takého poručiteľ v závete ustanovil, inak podiel pripadne dedičom zo zákona. Keď je nespôsobilý dedič poručiteľov potomok, jeho dedičský podiel nadobúdajú jeho deti, a ak ich niet, dedia ďalší dedičia nespôsobilého dediča. Poručiteľ však má možnosť odvrátiť uvedené právne následky, t.j. má možnosť odvrátiť dedičskú nespôsobilosť takého dediča tým, že dedičovi takýto čin odpustí.

Dedičská nespôsobilosť sa ruší odpustením zo strany poručiteľa a dedič sa opäť stáva spôsobilým dedičom. Odpustenie je jednostranným právnym úkonom poručiteľa, pre ktorý zákon nevyžaduje žiadnu osobitnú formu.

Dedičský titul

Dôvod, na ktorého základe dedič dedí, predstavuje dedičský titul. Dedičský titul tvorí predpoklad a základ subjektívneho dedičského práva dediča. Podľa § 461 OZ dediť možno z dvoch právnych titulov (dôvodov), a to zo zákona alebo závetu. Iný dôvod dedenia náš právny poriadok nepripúšťa. Určenie dediča závetom je vecou slobodnej vôle poručiteľa.

Dedičské tituly sa navzájom nevylučujú. Tá istá osoba môže dediť po poručiteľovi aj zo zákona, aj zo závetu. Súbeh (kumulácia) dedičských titulov znamená, že OZ neprevzal zásadu rímskeho práva „nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest“, podľa ktorej bolo možné dediť len zo zákona, alebo len zo závetu. Ak sa stretnú obidva tituly v osobe jedného dediča, poručiteľov majetok, z ktorého časť má pripadnúť dedičovi podľa závetu a časť podľa zákona, predstavuje jeden celok, preto dedič nemôže z jedného titulu dedičstvo odmietnuť a z druhého prijať. Z hľadiska predmetu dedičstva, kde tento predmet môžu dediť zároveň dedičia zo zákona, ako aj dedičia zo závetu, a jednak z hľadiska osoby dediča, ktorá tiež môže dediť aj zo zákona, aj zo závetu.

V minulosti sa prikladal väčší význam dedičskej postupnosti zo zákona. V nových pomeroch po roku 1989 je pre dedičské nástupníctvo určujúcou skutočnosťou vôľa poručiteľa prejavovaná v závete alebo v listine o vydedení. Testamentárna voľnosť poručiteľa je v platnom dedičskom práve podstatným spôsobom obmedzená v prospech tzv. neopomenuteľných dedičov, ktorých poručiteľ vo svojom závete nesmie opomenúť. Sú nimi poručiteľovi potomkovia. Ak nie sú platne vydedení, musia vždy dediť. Dedenie zo zákona prichádza do úvahy vtedy, ak poručiteľ zomrie bez zanechania platného závetu, ak poručiteľ zomrie bez zanechania platného závetu, ak poručiteľ v závete nerozhodne o celom svojom majetku, ak závetný dedič dedičstvo nenadobudne.

Odmietnutie dedičstva

1. Odmietnutie a neodmietnutie dedičstva - OZ vytvoril v § 460 OZ konštrukciu univerzálnej dedičskej sukcesie, ktorá z dôvodu nadobudnutia

dedičstva ipso iure, t.j. momentom smrti poručiteľa vyvoláva predstavu, že jeho majetok nezostane po smrti ani v najmenšom časovom intervale bez právneho nástupcu. Týmto nástupcom je povolaný dedič, v krajnom prípade štát (§ 462 OZ). Ide o sčasti zjednodušujúcu predstavu, o čom nás presviedča inštitút odmietnutia dedičstva, ktorý je z pohľadu hmotného práva upravený v ustanoveniach § 463 až 468 OZ. Povolaný dedič sa nemusí v dôsledku dedičskej postupnosti nechať vmanipulovať do postavenia svojho predchodcu, o ktoré nestojí a zákon dedičovi umožňuje, aby vlastným prejavom vôle dedičstvo odmietol. Dedič má právo na dedičstvo, ale nie povinnosť ho prijať. Odmietnutie dedičstva za života poručiteľa je vylúčené. Možnosť odmietnuť dedičstvo má tak dedič zo zákona, ako aj dedič zo závetu.

- 2. Odmietnutie dedičstva je jednostranný, osobný adresný právny úkon, ktorým dedič vyhlasuje, že sa nechce stať dedičom. Prejav vôle smerujúci k odmietnutiu dedičstva nesmie byť určený nikomu inému, ale len súdu (notárovi), ktorý vedie konanie o dedičstve po poručiteľov. Môže sa tak stať ústnym vyhlásením na tomto orgáne alebo jemu zaslaným písomným vyhlásením (§ 463 ods. 1 OZ). Vyhlásenie o odmietnutí dedičstva musí byť bezpodmienečné a bezvýhradné. Dedič nemôže odmietnuť dedičstvo len sčasti. Právo odmietnuť dedičstvo nie je prevoditeľné. Prechádza na dediča toho dediča, ktorý pred uplynutím lehoty na odmietnutie dedičstva zomrel.*
- 3. Úradné vyrozumenie o dedičskom práve. Povolaný dedič musí byť vyrozumený o tom, že mu svedčí dedičské právo a že má možnosť do jedného mesiaca od vyrozumenie dedičstvo odmietnuť, ako aj o tom, aké sú právne následky odmietnutia, resp. neodmietnutia dedičstva.*
- 4. Zatupovanie pri odmietnutí dedičstva. Dedič, ktorý dedičstvo odmieta, musí byť spôsobilý na právne úkony. Odmietnuť dedičstvo môže dedič buď sám osobne, alebo prostredníctvom svojho zástupcu. Zástupcovi nestačí udeliť všeobecné splnomocnenie, ale zákon vyžaduje, aby splnomocnenie výslovne oprávňovalo na odmietnutie dedičstva. Podľa § 28 OZ sa na právnu účinnosť odmietnutia dedičstva zo strany zákonného zástupcu vyžaduje schválenie súdu.*
- 5. Lehota na odmietnutie dedičstva. Zákon ustanovuje, že k odmietnutiu dedičstva musí dôjsť najneskôr v jednomesačnej lehote (§ 464 OZ). Lehota začína plynúť odo dňa, keď bol dedič o práve odmietnuť dedičstvo a jeho následkoch upovedomený.*
- 6. Nemožnosť odmietnuť dedičstvo. Dedičstvo nemôže odmietnuť dedič, ktorý dal svojím počínaním najavo (či už úmyselne, alebo neúmyselne), že dedičstvo nechce odmietnuť (§ 465 OZ). Raz vykonané vyhlásenie o odmietnutí, resp. prijatí dedičstva je neodvolateľné.*
- 7. Neznámy dedič a dedič neznámeho pobytu. U neznámeho dediča alebo dediča neznámeho pobytu je určitou osobitosťou to, že ak v ustanovenej*

lehote - ktorá vyplýva z vyhlášky vyvesenej na úradnej tabuli súdu - nedá o sebe vedieť, jeho nečinnosť vyvolá stav, ako keby poručiteľ takého dediča nezanechal. Neznámy dedič alebo dedič neznámeho pôvodu, ktorý v stanovenej lehote nedal o sebe vedieť, nie je účastníkom konania. Toto právo sa premlčuje márnym uplynutím trojročnej premlčacej lehoty, ktorá začína plynúť odo dňa právoplatnosti rozhodnutia, ktorým bolo skončené dedičské konanie (§ 105 OZ)

8. *Právne následky odmietnutia dedičstva.* *Na dediča, ktorý dedičstvo odmietol, sa hľadí, ako keby sa nedožil smrti poručiteľa. Ak ide o dediča zo závetu, nastúpi na uvoľnené miesto náhradný dedič, ak na takúto zámenu poručiteľ pamätal v závete. V opačnom prípade by na uvoľnené miesto po závetnom dedičovi nastúpil dedič zo zákona (§ 461 OZ). Uvoľnený podiel v dôsledku uplatnenia zásady akrescencie prirastá ostatným dedičom tej istej skupiny zákonných dedičov. Ak dedičstvo odmietnu všetci dedičia, platí fikcia, ako keby poručiteľ nezanechal žiadnych dedičov. Dedičstvo v takomto prípade pripadá štátu (§ 462).*

Spôsoby realizácie nadobudnutia dedičstva:

- a) dedič dá svojim konaním vo vzťahu k dedičstvu najavo, že dedičstvo nechce odmietnuť*
- b) dedič vyhlásil, že dedičstvo neodmieta, a urobí tak písomným vyhlásením, ktoré doručí súdu (notárovi), ktorý vedie konanie o dedičstve, alebo do protokolu pri rokovaní tohto orgánu*
- c) dedič zostane pasívny a dedičstvo neodmieta v zákonnej lehote.*

Prechod dlhov a zodpovednosť dediča za dlhy poručiteľa

Prechod dlhov je v OZ upravený v § 470 - 472 OZ a §§ 175o a nasl. OSP takto:

§ 175o OSP

*Na podklade zistenia podľa § 175m určí súd všeobecnú cenu majetku, výšku dlhov a čistú hodnotu dedičstva, prípadne **výšku jeho predĺženia** v čase smrti poručiteľa.*

Predĺžené dedičstvo – *všeobecná cena majetku je nižšia ako výška dlhov*

§ 470 OZ

1. Dedič zodpovedá do výšky ceny nadobudnutého dedičstva za primerané náklady spojené s pohrebom poručiteľa a za poručiťel'ove dlhy, ktoré na neho prešli poručiťel'ovou smrťou.

2. Ak je viac dedičov, zodpovedajú za náklady poručiťel'ovho pohrebu a za dlhy podľa pomeru toho, čo z dedičstva nadobudli, k celému dedičstvu.

- toto ustanovenie vychádza zo zásady, že dedenie nemá byť pre dediča rizikom

- vymedzuje rozsah dedičskej zodpovednosti za dlhy poručiťel'a a zároveň obmedzuje jej mieru výškou ceny nadobudnutého dedičstva

- „zodpovednosť v rozsahu ceny zdedeného majetku“ nemožno chápať ako „zodpovednosť výlučne zdedeným majetkom“, to znamená, že dedič zodpovedá celým svojim majetkom do hodnoty nadobudnutého dedičstva (pro viribus hereditatis)

- z tejto zásady existujú výnimky, kedy sú dlhy poručiťel'a uhrádzané len z majetku patriaceho do dedičstva:

- 1. vydanie nepatrného majetku osobe, ktorá sa postarala o pohreb: pohrebné výdavky = pasíva dedičstva. Nepatrný majetok sa uznesením podľa § 175h OSP súdu vydá osobe, ktorá tieto výdavky vynaložila a z tohto titulu má pohľadávku voči dedičstvu a je v postavení veriteľ'a. Na úhradu jeho nákladov sú použité veci, ktoré patria do dedičstva

- 2. prenechanie dedičstva veriteľ'om na úhradu dlhov:

- pre túto časť konania sú veritelia účastníkmi

- uzavretiu takejto dohody môže predchádzať výzva súdu na prihlásenie pohľadávok:

§ 175n OSP

Na návrh dedičov vydá súd uznesenie, v ktorom vyzve veriteľ'ov, aby mu oznámili svoje pohľadávky v lehote, ktorú v uznesení určí, a poučí ich o tom, že dedičia nezodpovedajú veriteľ'om, ktorí svoje pohľadávky včas neoznámili, pokiaľ je uspokojením pohľadávok ostatných veriteľ'ov vyčerpaná cena dedičstva, ktoré dedičia nadobudli. Uznesenie súd uverejní vyvesením na úradnej tabuli súdu.

§ 471 OZ

1. Ak je dedičstvo predĺžené, môžu sa dedičia s veriteľ'mi dohodnúť, že im dedičstvo prenechajú na úhradu dlhov. Súd túto dohodu schváli, ak neodporuje zákonu alebo dobrým mravom.

2. Ak nedôjde k dohode medzi dedičmi a veriteľmi, spravuje sa povinnosť dedičov plniť tieto dlhy ustanoveniami Občianskeho súdneho poriadku o likvidácii dedičstva. Dedičia pritom nezodpovedajú veriteľom, ktorí svoje pohľadávky neoznámili i napriek tomu, že ich na to súd na návrh dedičov vyzval, pokiaľ je uspokojením pohľadávok ostatných veriteľov cena nimi nadobudnutého dedičstva vyčerpaná.

na to nadväzuje:

§ 175p OSP

1. Účastníci sa môžu dohodnúť o tom, že predĺžené dedičstvo sa prenechá veriteľom na úhradu dlhov. Táto dohoda podlieha schváleniu súdu, ktorý dohodu schváli, ak neodporuje zákonu; ak dohodu neschváli, pokračuje v konaní po právoplatnosti rozhodnutia.

2. Ak sa po právoplatnom skončení konania objaví ďalší majetok, postupuje sa podľa odseku 1. Ak zostane majetkový prebytok, prejedná ho súd ako dedičstvo.

- veritelia sa na základe takejto dohody stavajú vlastníkami vecí patriacich do dedičstva po poručiťovi na základe rozhodnutia štátneho orgánu

- dedičovi jedine v prípade, že on sám je veriteľom

§ 472 OZ

1. Štát, ktorému dedičstvo pripadlo, zodpovedá za poručiťove dlhy a za primerané náklady jeho pohrebu rovnako ako dedič.

2. Ak nemožno uhradiť peňažný dlh celkom alebo sčasti peniazmi z dedičstva, môže štát použiť na úhradu i veci, ktoré sú predmetom dedičstva a ktoré svojou hodnotou zodpovedajú výške dlhu. Ak veriteľ odmietne prijatie týchto vecí, môže štát navrhnúť likvidáciu dedičstva.

3. Likvidácia dedičstva:

- ak nie je uzavretá dohoda o prenechaní dedičstva na úhrady dlhov a jedná sa o predĺžené dedičstvo:

- komplikovanejšie prípady – viacero veriteľov, vysoké predĺženie

- na návrh, aj bez návrhu

- predĺženie je podmienkou nariadenia likvidácie, jediná výnimka platí pre štát, v prípade ak veriteľ odmietol prijať vec patriacu do dedičstva od štátu na úhradu jeho dlhov

- štát nemôže odmietnuť dedičstvo, preto má výnimku

- likvidácia sa nariaďuje uznesením súdu, súčasťou ktorého je aj výzva na prihlasovanie pohľadávok veriteľov
- s poučením, že inak ich pohľadávky zaniknú!
- konvokácia je povinná aj v prípade ak už jedna konvokácia bola na základe návrhu dedičov podľa § 175n OSP ... rozdiel je v tom, že podľa prvej konvokácie sa len obmedzí miera zodpovednosti dediča, ktorý nadobudne predĺžené dedičstvo, pri tej druhej pohľadávka zanikne

§ 175u

1. Likvidáciu dedičstva súd vykoná speňažením všetkého poručiteľovho majetku. Súdny komisár je povinný postupovať s náležitou starostlivosťou tak, aby majetok speňažil za cenu, za ktorú sa rovnaký alebo porovnateľný majetok za obdobných podmienok obvykle predáva.
2. Pri speňažovaní majetku súdny komisár koná za účastníkov konania vo vlastnom mene. O každom speňažovaní majetku súdny komisár informuje účastníkov konania a prihliada na ich výhodnejšie návrhy na speňažovanie majetku.
3. O majetku poručiteľa, ktorý sa nepodarilo takto speňažiť, rozhodne súd, že pripadá štátu s účinnosťou ku dňu smrti poručiteľa.

- speňažovanie a procesná norma:
- právny poriadok SR pozná niekoľko spôsobov speňažovania majetku za účelom uspokojenia veriteľa dlžníka:
- predajom vecí na nútenej dražbe podľa exekučného poriadku
- predajom vecí podľa zákona o dobrovoľných dražbách
- priamym predajom
- OSP nevymedzuje pre súdneho komisára priamo spôsob akým majetok speňažiť ... jediná podmienka – odborná starostlivosť
- úkony notára ako súdneho komisára by mali smerovať k čo možno k najefektívnejšiemu výsledku – k dosiahnutiu čo najvyššieho výťažku, a teda čo najvyššej miery uspokojenia pohľadávok veriteľov - ochrana veriteľov poručiteľa
- na ochranu veriteľov slúži aj ustanovenie § 175u ods. 3 OSP, ktorý predpokladá komunikáciu notára a veriteľov. Notár má voči veriteľom povinnosť informovať ich o svojom postupe a prihliadať na ich návrhy na speňažovanie
- právoplatným skončením likvidácie pohľadávky veriteľov v rozsahu, v ktorom neboli uspokojené zanikajú

Predĺžené dedičstvo a konvokácia - §175n

Ak výsledky šetrenia poukazujú na pravdepodobnosť predĺženého dedičstva bolo by na mieste postup podľa tak málo využívaného ust. § 175n O.s.p - Na návrh dedičov vydá súd uznesenie, v ktorom:

- vyzve veriteľov, aby mu oznámili svoje pohľadávky
- v lehote, ktorú v uznesení určí,
- a poučí ich o tom, že dedičia nezodpovedajú veriteľom, ktorí svoje pohľadávky včas neoznámili, pokiaľ je uspokojením pohľadávok ostatných veriteľov vyčerpaná cena dedičstva, ktoré dedičia nadobudli. Uznesenie súd uverejní vyvesením na úradnej tabuli súdu, pričom pre doručenie platí § 47a O.s.p. (15 deň vyvesenia je deň doručenia/.

Konvokácia veriteľov, ktorá umožňuje vyzvať verejnou vyhláškou veriteľov, aby prihlásili svoje pohľadávky voči poručiteľovi v stanovenej lehote a pokiaľ pohľadávky neprihlásia, nemôžu si ich už neskôr uplatňovať, je možná len na návrh dedičov . Možno predpokladať , že rovnako tak môže urobiť aj štát, keďže nesie rovnakú zodpovednosť, hoci to výslovne takto upravené nie je.

Práve preto je vhodné poskytnúť dedičom poučenie o tejto možnosti, najmä ak sa javí dedičstvo predĺžené. Pokiaľ nie je konvokácia veriteľov vykonaná, hrozí postupné prihlasovanie pohľadávok veriteľov a aj keď predchádzajúci veritelia boli už do výšky ceny dedičstva uspokojení, je nutné uspokojiť aj ďalšieho prihláseného veriteľa a pomernú časť plnenia požadovať od už uspokojených veriteľov späť, keďže zodpovednosť za dlhy poručiteľa vyplýva vždy z hmotného práva (§470, ktorý odkazuje výslovne na postup potom podľa §175p OSP)

Výsledkom konvokácie má byť rozhodnutie dedičov či prevezmú zodpovednosť za dlhy celým majetkom do hodnoty zdedeného majetku , a to buď všeobecne podľa § 470 OZ alebo inak (teda si dlhy podelia a kedy sa stanú účastníkmi konania/v rámci osvedčenia o alebo nie sú ochotní prevziať zodpovednosť za dlhy poručiteľa a bude sa postupovať podľa § 175 p OSP - prenechanie dedičstva na úhradu dlhov alebo 175 s OSP - likvidácia, vždy predĺženého dedičstva. Pokiaľ pôjde o postup podľa 175p neoznámené pohľadávky nebudú predmetom dohody o prenechaní dedičstva na úhradu dlhov veriteľov, ak cena dedičstva je vyčerpaná na úhradu oznámených pohľadávok.

Význam konvokácie **pre ochranu dedičov** pri zodpovednosti za ďalšie prípadné dlhy poručiteľa uplatnené neskôr ostatnými veriteľmi je potvrdená aj v rozsudku NS ČR z 26.4.2007, sp. zn. 29 Cdo 549/2007... V sporovom (nalézacím) konaní, v ktorom poručiteľov veriteľ uplatňuje voči poručiteľovým dedičom pohľadávku, ktorú mal voči poručiteľovi, je súd povinný zaoberať sa otázkou v akom rozsahu zodpovedajú dedičia podľa § 470 OZ za poručiteľove

dlhy. Ak nedošlo ku konvokácii veriteľov podľa §175n OSP môžu dedičia v tomto sporovom konaní uspieť s obranou, že cena dedičstva, ktoré nadobudli už bola vyčerpaná uspokojením ostatných poručiteľových veriteľov, len vtedy, ak preukážu, že takto plnili len na úhradu pohľadávok, ktoré mali výhodnejšie právo na uspokojenie, než vymáhaná pohľadávka.

Vydedenie

Vydedenie je odňatie subjektívneho práva potomkov (ako neopomenuteľných dedičov) na ich povinné podiely. Dôvody sú taxatívne vymedzené v § 479 OZ. Je to jednostranný výslovný prejav vôle, ktorým poručiteľ odoberá svojmu potomkovi ako neopomenuteľnému dedičovi právo dediť, ktoré mu zo zákona patrí.

Materiálne náležitosti vydedenia sú upravené v § 469a ods. 1 OZ takto:

poručiteľ môže vydediť svojho potomka len z týchto dôvodov:

- ak v rozpore s dobrými mravmi neposkytol poručiteľovi potrebnú pomoc v chorobe, starobe alebo iných závažných prípadoch,*
- ak o poručiteľa trvalo neprejavuje opravdivý záujem, ktorý by ako potomok mal prejavovať,*
- ak bol odsúdený pre úmyselný trestný čin na trest odňatia slobody v trvaní najmenej jedného roka,*
- ak trvalo vedie neusporiadaný život*

Formálne náležitosti vydedenia:

- vyhotovenie listiny o vydedení, ktorá obsahuje rovnaké náležitosti ako závet s uvedením dôvodu vydedenia, inak by bolo vydedenie neplatné. Ak by listina obsahovala iný dôvod alebo žiaden, nemala by žiadne právne následky.*

Právne následky vydedenia:

- vylúčenie neopomenuteľného dediča z dedičstva*
- obmedzenie dedičského nároku (povinného podielu) neopomenuteľného dediča, pričom podiel vydedeného dediča nadobúdajú rovnakým dielom jeho potomkovia ak v listine o vydedení tiež nie sú vydedení.*

Dedenie zo zákona

Dedenie zo zákona znamená prechod poručiteľovho majetku priamo zo zákona na dedičov v poradí tak, ako sú zoradení do štyroch dedičských skupín (§ 473 až 475a OZ), pričom poradie je záväzné a neprekročiteľné. Závisí od stupňa príbuzenského pomeru alebo iného zákonom kvalifikovaného vzťahu k poručiteľovi.

- v I. skupine dedia: poručiteľove deti a manžel (každý rovnakým dielom),

- v II. skupine dedia: manžel, poručiteľovi rodičia a tí, ktorí žili s poručiteľom najmenej po dobu jedného roku pred jeho smrťou v spoločnej domácnosti

a ktorí sa z tohto dôvodu starali o spoločnú domácnosť alebo boli odkázaní výživou na poručiťa (rovnakým dielom, manžel však vždy najmenej polovicu z dedičstva)

- v III. skupine dedia: súrodenci a tí, ktorí žili s poručiťom najmenej po dobu jedného roku pred jeho smrťou v spoločnej domácnosti a ktorí sa z tohto dôvodu starali o spoločnú domácnosť alebo boli odkázaní výživou na poručiťa (rovnakým dielom)

- v IV. skupine dedia: prarodičia poručiťa a ak nededí žiaden z nich, ich deti (každý rovnakým dielom)

Započítanie darov (aj kolácia) - zaradený do OZ novelou v roku 1982 (§ 484 OZ) znamená, že pri dedení zo zákona sa dedičovi do jeho podielu započíta to, čo za života poručiťa od neho bezplatne dostal (pokiaľ sa nejedná o obvyklé darovania), ak ide o dediča uvedeného v ust. § 473 ods. 2, započíta sa aj to, čo dostal dedičov predok. Pri dedení zo závetu treba koláciu urobiť, ak na to dal poručiť príkaz alebo ak by bol oproti dedičovi uvedenému v ust. § 479 neodôvodnene zvýhodnený.

Dedenie zo závetu

Závet môže zriadiť vždy iba jeden poručiť, ktorým môže byť len fyzická osoba. Spoločný závet viacerých osôb je neplatný (aj keď by ho zriadili manželia). Možno ho zriadiť iba v písomnej forme ako holografný (napísaný a podpísaný vlastnou rukou poručiťa), ako alografný (napísaný v inej písomnej forme a súčasne podpísaný vlastnou rukou poručiťa a svedkov) a formou notárskej zápisnice (povinná forma pri mladistvých, ktorí dovŕšili 15-ty rok).

Náležitosti závetu - podstatné zložky (essentialia negotii) sú: označenie poručiťa, dedičov a uvedenie dňa, mesiaca a roku, kedy bol závet podpísaný. Podstatnou náležitosťou je aj podpísanie, ktoré je rôzne podľa typu závetov a formálnych náležitostí.

Konanie o dedičstve

Postup súdu notára ako súdneho komisára, ako aj účastníkov v dedičskom konaní ako platná právna úprava konania - dedičské právo procesné je upravené v OSP v V.-tej hlave, III.-časti §§ 175a až 175zd a v Zákone č. 323/1992 Zb. o Notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok, ďalej „NP“). Základná zásada právnej úpravy dedenia v SR - pri dedení sa použije právo platné v deň smrti poručiťa (§ 859 OZ), čo znamená, že aj hmotnoprávne dedičské vzťahy, aj procesný postup sa riadia právom platným v čase úmrtia poručiťa.

Konanie o dedičstve je nespоровým konaním a preto je zaradené medzi osobitné konania nespоровého charakteru. Notár vystupuje v konaní ako tzv.

súdny komisár.

Základné štádiá konania:

I. - zisťovanie okruhu dedičov, majetku poručiteľa a jeho dlhov

- zistenie, či poručiteľ zanechal závet a stavu a obsahu závetu

II. - vlastné prerokovanie a rozhodnutie o dedičstve

Ak vo veci rozhoduje súd, vydáva uznesenie, ak rozhoduje notár ako súdny komisár vydá osvedčenie o dedičstve.

Príslušnosť súdov v dedičskom konaní - je určenie, ktorý konkrétny súd má v danom prípade konať a rozhodnúť. Rozlišujeme príslušnosť:

1. vecnú - vymedzenie okruhu pôsobností medzi jednotlivými druhmi súdov, pričom v konaní o dedičstve je to vždy Okresný súd (alebo Obvodný v krajských mestách a hlavnom meste)

2. funkčná - vymedzenie rozsahu pôsobnosti medzi súdmi rôzneho druhu pri prejednaní tej istej veci po sebe (v prvom stupni okresný súd, v druhom stupni krajský súd)

3. miestna - a) v zákone presne uvedenými skutkovými okolnosťami

b) rozhodnutím NS SR

kritériá: 1. bydlisko poručiteľa - posledné bydlisko (miesto na ktorom sa poručiteľ naposledy zdržiaval s úmyslom zdržiavať sa natrvalo)

2. posledný pobyt poručiteľa (ak ho nemal na území SR alebo ho nemožno zistiť, tak v obvode ktorého mal naposledy pobyt, teda miesto, kde sa naposledy zdržiaval, pričom chýbal úmysel zdržiavať sa tam natrvalo)

3. miesto majetku poručiteľa (súd v obvode ktorého je poručiteľov majetok)

- tieto kritéria sa uplatnia vždy v naslednom slede v poradí ako nasledujú, pričom jedno nastupuje po vylúčení druhého

Priebeh dedičského konania:

- začatie konania podľa zásady oficiality (úmrtný list a rozsudok súdu o vyhlásení za mŕtveho) a na návrh (na základe procesnej aktivity navrhovateľa)

Činnosť notárov ako súdnych komisárov v konaní o dedičstve

- ide o solemizačnú, verifikačnú a depozitnú činnosť, ktorá je uvedená v NP a znamená, že notár ako súdny komisár postupuje v konaní o dedičstve na základe poverenia súdu, pričom jeho úkony sa považujú za úkony súdu podľa príslušných ustanovení NP. Novelou OSP z.č. 384/2008 Z.z. (nadobudla účinnosť dňa 15.10.2008) bolo rozšírenie pôsobnosti - možnosť vydávať i jednoduché procesné súdne rozhodnutia. Činnosť súdnych komisárov upravujú najmä § 17 ods. 2 OSP, § 38 OSP, § 116 ods. 1 OSP, § 137 OSP, § 140 ods. 3 OSP, § 175za až § 175zd OSP a nasl., vyhl. MS SR č. 389/2008 o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné, krajské súdy, Špeciálny súd a vojenské súdy, ktorou sa mení a dopĺňa vyhl. MS SR č. 543/2005 Z.z., ale tiež zákon č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov a výnos MS SR č. 57/1993 Z.z., ktorým sa vydáva

Kancelársky poriadok pre notárov.

Účastníci dedičského konania:

- tí, o ktorých sa možno dôvodne domnievať, že sú poručiteľovými dedičmi (zákonní, závetní dedičia)
- ak takých niet, štát
- navrhovateľ
- veriteľ
- môže byť aj pozostalý bývalý manžel, ak mal s poručiteľom majetok v BSM a nie je dedičom
- ďalšie osoby, napr. svedkovia, znalci, tlmočníci alebo tí, ktorým súd uložil povinnosť pri dokazovaní alebo zabezpečení dedičstva

Cezhraničné dedenie

Úprava pripravovaných právnych predpisov v oblasti dedenia v EÚ je spracovaná na novej webovej stránke EÚ www.successions-europe.eu. Príprava a súčasný priebeh novely nariadení Európskeho parlamentu a Európskej rady (ES) č. 44/2001 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Brusel I.), (EC) 1347/2000 o právomoci, uznávaní a výkone rozhodnutí v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností k spoločným deťom manželov (Brusel II.).

Informácie o súdnej spolupráci v civilných veciach v Európskej únii sú uvedené aj na webovej stránke www.eurocivil.info.

Doporučená literatúra:

1. Zákony - Ústava, OSP, OZ, OBZ, vyhl. MS SR č. 389/2008 o Spravovacom a kancelárskom poriadku pre okresné, krajské súdy, Špeciálny súd a vojenské súdy, ktorou sa mení a dopĺňa vyhl. MS SR č. 543/2005 Z.z., NP (Notársky poriadok), výnos MS SR č. 57/1993 Z.z., ktorým sa vydáva Kancelársky poriadok pre notárov, právne predpisy, ktoré upravujú obsah dedenia pred účinnosťou týchto zákonov a vzťahujú sa k prejednávaniu dedičstiev
 2. Ján Cirák a kol.: Dedičské právo
 3. Štefan Huljak: Dedičská príručka
 4. Doc. Dr. Vladimír Fajnor, Dr. Adolf Zátarecký: Nástin súkromného práva platného na Slovensku a Podkarpatskej Rusi
 5. JUDr. Jaromír Svoboda a kol.: Slovník slovenského práva
 6. Peter Blaho, Ján Švidroň: Kodifikácia, europeizácia a harmonizácia súkromného práva
 7. časopisy: ARS NOTARIA, AD NOTAM
-

